

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

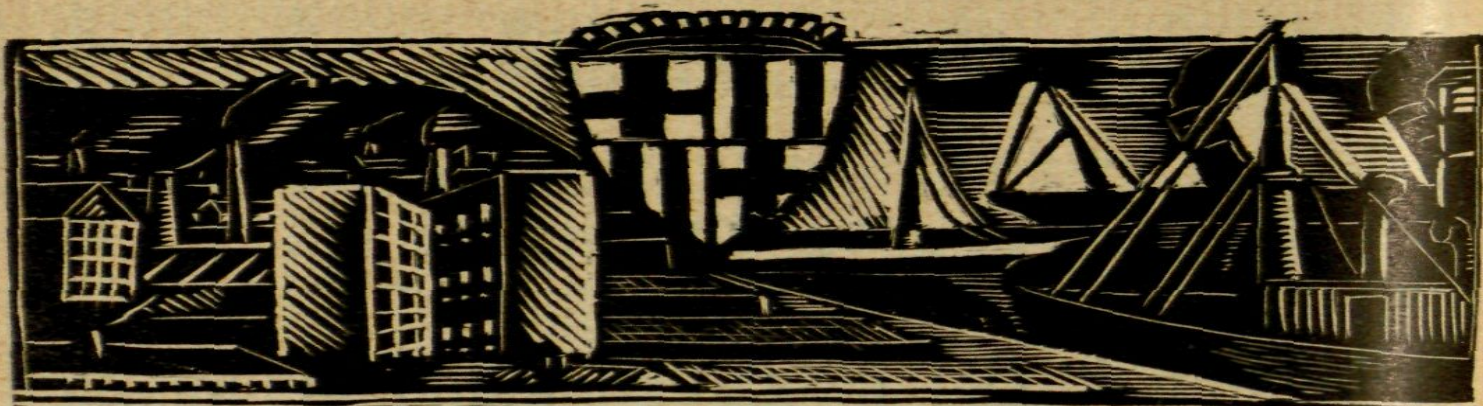
P R E U :

Número corrent	25 cèntims
Subscripció semestral	6 pessetes
Subscripció anual	10 pessetes

S U M A R I

El Port de Barcelona, pàg. 386 - Nòtula,
pàg. 390. - Catalans notables, pàg. 391. -
Anecdolari català, pàg. 392. - La Comarca
del Bages, pàg. 393. - Aforismes i pro-
verbis, pàg. 396. - Fets històrics, pàgina
397. - Geografia folklòrica, pàg. 402. -
Nota històrica, pàg. 404. - Contes vells...
forjats de nou, pàg. 405. - Nostra Premsa,
pàg. 409. - Nota històrica, pàg. 414. -
Folklore, pàg. 415. - Endevinalla, pàgina
415. - Entreteniments Instructius, pàg. 416.

EL:PORT:DE:BARCELONA

(Acabament)

EL mateix Sinibald Mas, proposà al capità general, Comte de l'Assalto, la construcció d'un contramur, des del Baluard del Rei fins a la punta de la llanterna, amb 400 vares de prolongació en línia recta i 100 a l'extrem, de posició circular, de cara al sud, obra, segons el seu autor, de poc cost i de gran eficàcia.

L'enginyer Joan Smith, donà a conèixer al Govern un projecte prolongant 500 vares al sud i 200 de mar-tell a l'oest-sudoest (o sigui 405 metres mar endintre) projecte que va ésser aprovat el novembre del 1802; mes les guerres amb Anglaterra i més tard la guerra de la Independència, varen fer aplaçar el susdit projecte.

El 24 de setembre del 1816 es posà la primera pedra de les obres, presenciant-les el capità general Francesc Xavier Castaños, l'Ajuntament en corporació i altres autoritats locals; els treballs es continuaren amb tanta activitat, que el 1822 ja s'havia construït una extensió de moll de 500 vares de longitud, 40 d'ample i 9 d'elevació sobre el nivell del mar, col·locant-se a l'extrem un far de llum fixa.

Novament es tingueren que suspendre les obres en 1836 per haver-se destinat els cabals a les necessitats de la guerra civil.

El 20 de juny del 1844, tingué lloc un concurs per a la neteja del port, obtenint l'exclusiva l'Empresa de Neteja del Port de Barcelona.

En les construccions portades a terme des de l'any 1844 al 1849 inclusiu, s'invertiren 431.347 quintars de pedra procedents de les canteres de Sant Bertran, i s'extragueren dels fons 53.446.238 peus cúbics d'arena, doncs l'entitat concessionària se li abonava determinada quantitat per cada peu cúbic d'arena o fang que extragués. L'embarcador de les Drassanes, costejat per l'Ajuntament, es començà el 9 de juliol del 1849 i s'acabà el 19 de novembre del 1850, desapareixent a l'ésser destruïda la muralla del mar.

Vista al Passeig Nacional de la Barceloneta, a finals del segle XIX.

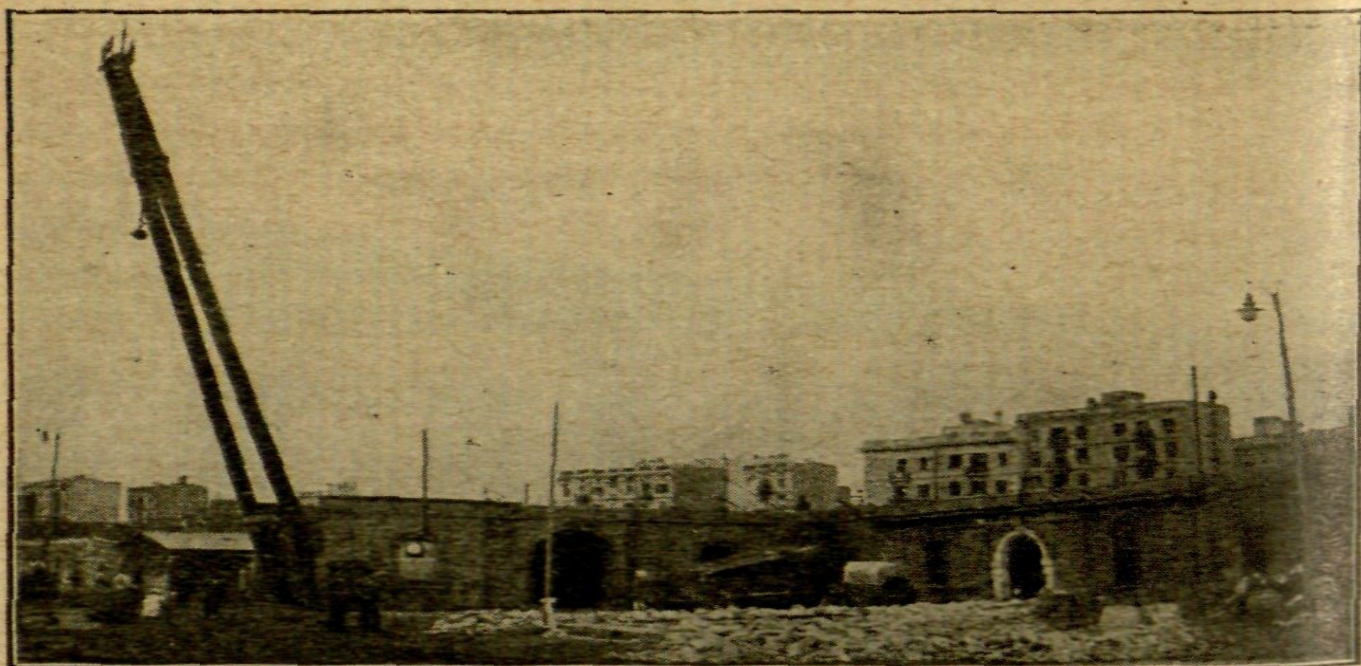
En 1857, l'enginyer d'Obres Públiques, Josep Rufo, redactà un projecte de port, que fou aprovat pel maig del 1860, procedint-se la seva execució per contracte, i rescindit cinc anys després, s'acordà que continuessin les obres per compte de la Junta.

La reforma del port ocupava constantment l'atenció d'autoritats i corporacions; per això, el dia 3 de novembre del 1858 el Butlletí Oficial de Foment anuncià que la Direcció d'Obres Públiques havia rebut un pla relatiu al millorament i concessió del port. El 15 d'agost del 1859 fou comunicat al governador civil que l'assumpte preocupava a la Direcció General d'Obres Públiques, la qual proposaria a les Corts la solució, i que respecte a la neteja del port havien

determinat fer un contracte amb M. James Hodgson, de Liverpool.

L'actual port de Barcelona, amb tota la seva importància, fou inaugurat l'any 1860. En la inauguració, el ministre de Foment llegia aquest escrit:

«En el año mil ochocientos cuarenta y tres de la creación del mundo, mil ochocientos sesenta de la era cristiana, décimo quinto del pontificado de nuestro Santo Padre Pío IX, y vigésimo octavo del glorioso reinado de Doña Isabel II de Borbón (Q. D. G.), en-

Un altre aspecte vora el Passeig Nacional de la Barceloneta, a finals del segle XIX.

contrándose esta excelsa Señora en la ciudad de Barcelona, y queriendo inaugurar las obras de mejora y ensanche de su puerto, según el proyecto formado por el ingeniero jefe de primera clase, hoy inspector, don José Rufo, y aprobado por Real Orden de 29 de mayo del corriente año, se ha dignado en este día, en celebridad de los de S. M. el Rey, su augusto Esposo, echar al mar la primera piedra para la ejecución de las expresadas obras».

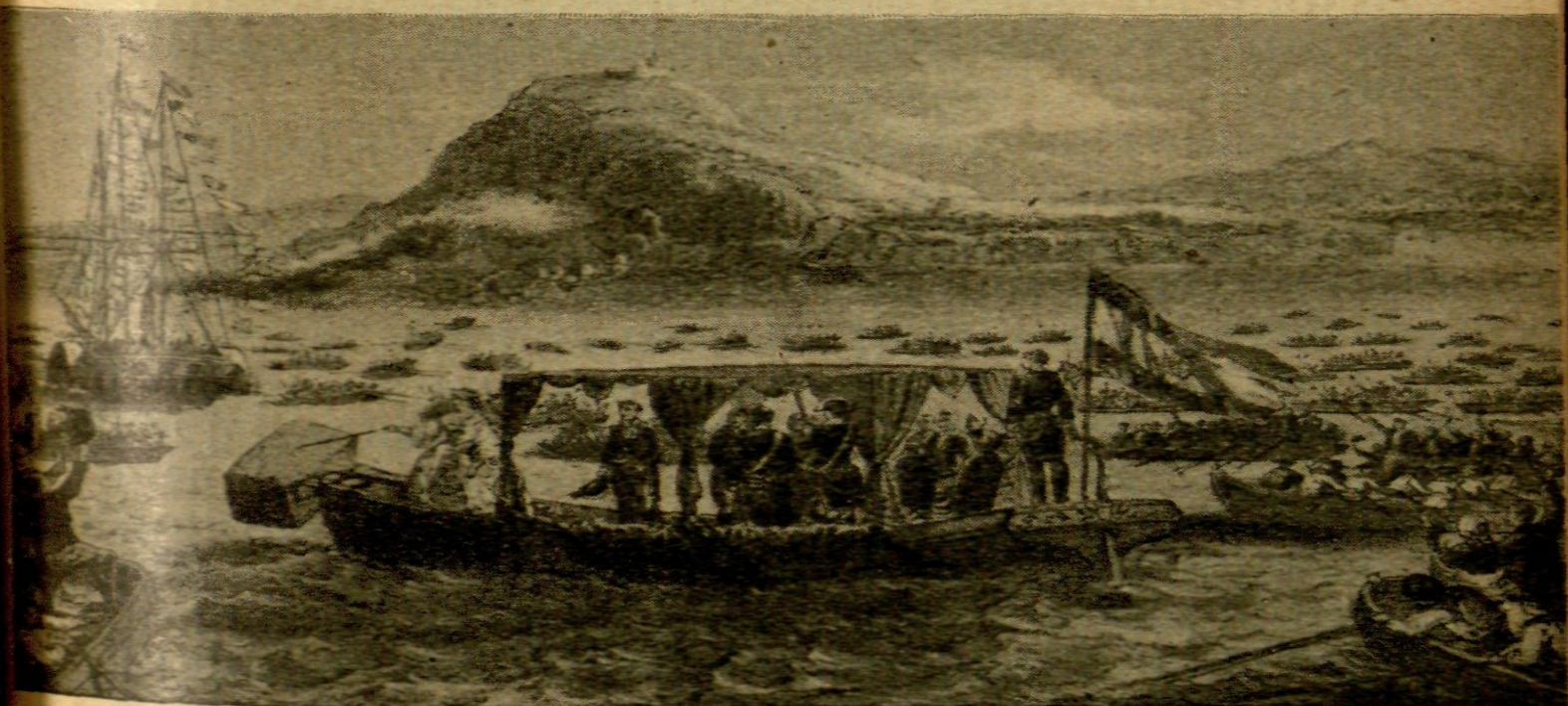
Per Reial Decret de l'11 de desembre del 1868 s'autoritza la constitució de la Junta d'Obres del Port de Barcelona. Un cop ja constituïda, aquesta va encarregar la part facultativa a l'enginyer de Camins, Canals i Ports, Maurici Garrau, succeint-lo Francesc

Lagasca i reemplaçant-lo en 1887 en Carles Mondéjar. Des de llavors assoliren les obres un període de vertadera activitat.

Es formulà un projecte en 1871 encaminat a guanyar terreny al mar per la part de la muralla i la creació de noves dàrsenes, amb una longitud total de 7,528 metres.

El 23 d'abril del 1878 es començaren les obres de demolició de la vella muralla de mar, de la qual cosa en resultà una gran millora pel port.

I en 12 de juliol del 1886 es formulà el pressupost

Inauguració de les obres del Port de Barcelona, en 1860.

per a l'adquisició d'un dic flotant; quedà enllestida la seva construcció en 1902.

Esmentarem uns quants esdeveniments importants que han tingut lloc al port de Barcelona.

En aigües del port, s'hi lliurà l'any 1359 un combat naval entre Pere el Cerimoniós i Pere el Cruel, en el qual els defensors del port feren ús per primera vegada de la pólvora, disparant unes bombardes que feren grans destroces a les naus enemigues.

També es feren les provatures, el 17 de juny del 1543, d'aquella màquina per a fer caminar tota mena d'embarcacions, sense necessitat de veles ni remes, que inventà Blasco de Garay.

En desembre del 1834 féu l'entrada at port el primer vaixell mogut a vapor, «El Balear».

El primer vaixell peix «Ictíneo», inventat per Monturiol, féu les primeres demostracions al port, prop de la Barceloneta, el 28 de juny del 1859.

Del nostre port sortiren les armades gloriuses que anaven a conquerir llunyanes terres i a combatre contra poderosos enemics, i les naus mercants que assoliren per als nostres productes nous mercats, les quals intensificaren la riquesa de la ciutat.

Fou rival dels més famosos ports del Mediterrà, i els Codis de mar que a Barcelona es dictaven sentaven un principi de dret marítim internacional; n'és una prova el «Llibre dels fets marítims i Consolat de la Mar».

I encara avui és el més important de la península, no tan solament com a centre del comerç i de la indústria, sinó també per les obres de millorament que s'hi han fet, per abrigall dels vaixells, i les comoditats que ofereix per a les operacions de tràfec marítim.

I per si fos poc, encara, al port de Barcelona hi han emplaçats els dos més grans monuments que hi ha a Espanya, l'estàtua gegantesca del famós navegant Cristòfor Colom, assenyalant imperativament el mar, i la Torre de Jaume I, amb el transbordador aeri de Miramar a Sant Sebastià, que és un magnífic mirador que domina tota la ciutat i una gran extensió del Mediterrà i la costa catalana.

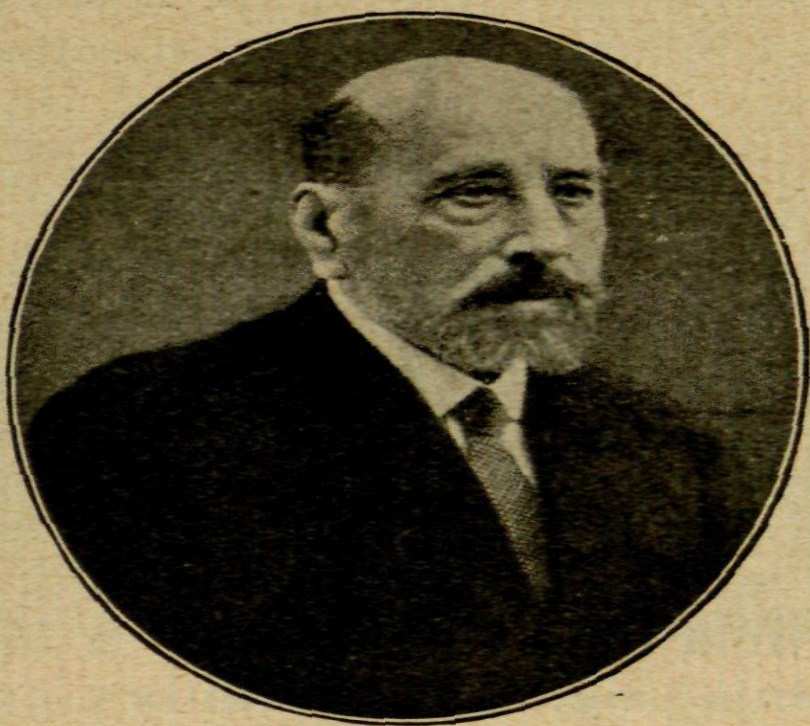
J. C. C.

NOTUL·LA

Al número 52, en «Pobles vells, amb noms nous», dèiem que Sant Joan Despí es canviava pel de *Pi del Llobregat*.

En conseqüència, vàrem sofrir una distracció —ara la rectifiquem—, en el número 57, al nomenar *Jardí del Llobregat*, a Sant Joan Despí.

CATALANS NOTABLES

Martí Genís i Aguilar

MARTÍ Genís i Aguilar nasqué a la ciutat de Vic, el dia 21 de juny de l'any 1847. Va estudiar en la nostra Universitat la carrera de farmàcia, i es doctorà a Madrid, l'any 1874; llavors s'instal·là definitivament en la seva ciutat natal. De jovenet començà a freqüentar l'«Esbart de Vic», que fundaren Jacint Verdaguer, Col·lell i altres literats, tots ells vigatants, i sentí néixer dintre el seu esperit la llavor fecunda de la literatura. A ella, doncs, es dedicà, compartint-la amb la professió que li proporcionava els mitjans de vida, amb tant d'entusiasme i tant d'encert que prompte el nom de Genís i Aguilar fou conegut arreu de Catalunya.

Martí Genís i Aguilar visqué en l'època del Romanticisme, i en fou un dels millors conreadors en les seves obres. Les seves novel·les, totes elles exquisides, constitueixen un dels millors tresors de la lite-

ratura de la nostra terra. També conreà amb encert la poesia, i es féu mereixedor de moltes distincions en diferents concursos i Jocs Florals. En els de Barcelona guanyà la Flor Natural l'any 1878 i tan sols li mancava un premi per ésser proclamat Mestre en Gai Saber.

De les obres publicades citarem: «Julita» (novel·la), «La Mercè de Bellamata» (novel·la), «Sota un tarot» (novel·la), «Passavents», «La reineta del Cadí» (novel·la), etc. D'entre elles la més coneguda és, sens dubte, «Julita», la qual posa de manifest, d'una manera palesa, la sensibilitat i l'esperit romàntic de l'autor, i és indiscutible que per la seva delicadesa i per la seva finor plau a tothom que la llegeix.

Martí Genís i Aguilar morí en la ciutat de Vic, el dia 10 de desembre de l'any 1932; el seu enterrament constituí una sentida manifestació de dol, i al qual hi assistiren representacions de la intel·lectualitat de tot Catalunya.

MANUEL SERRAT I PUIG.

Anecdolari català

L'actriu Abella i l'actor Virgili representaven un drama al gust de l'època.

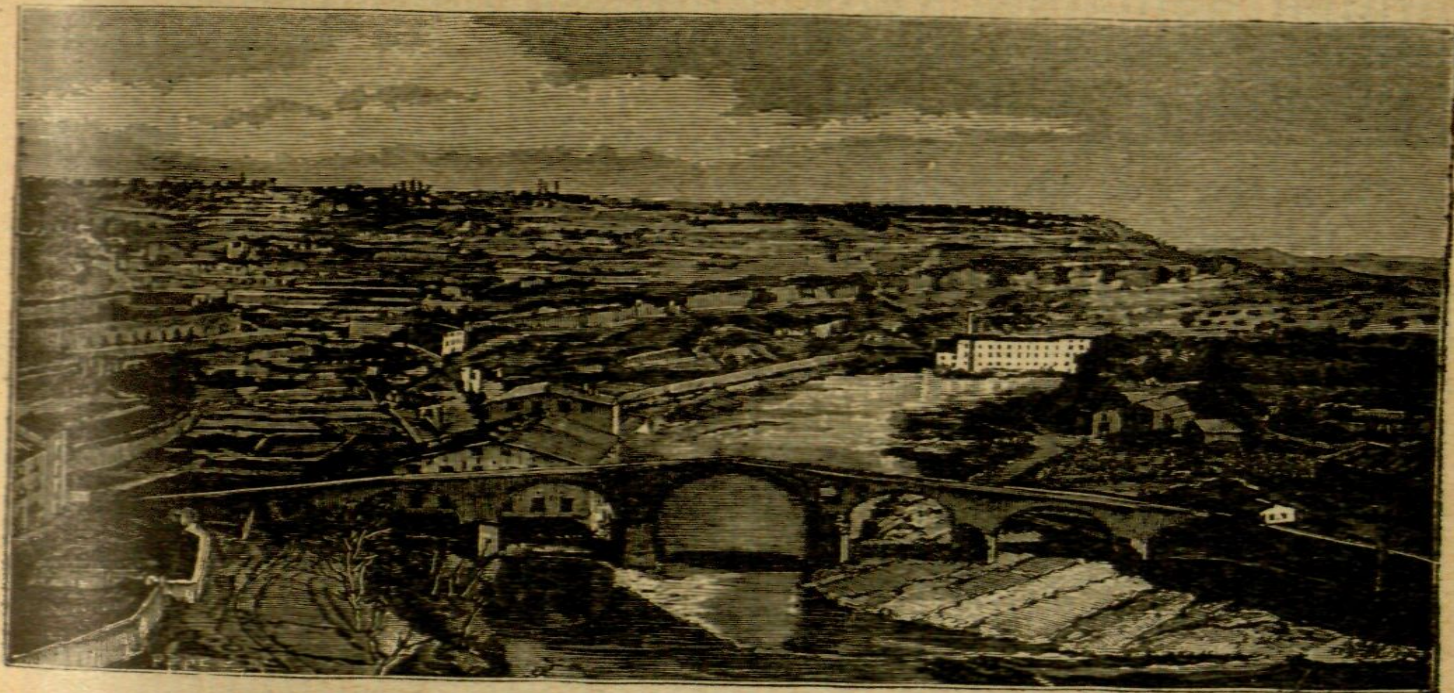
En una de les escenes culminants la dama llegia una lletra i, sentint apropar-se algú llançava el paper a l'escalfa-panxes. Entrava l'actor i amb molta naturalitat, deia:

—Quina fortor se sent de paper cremat!

Una nit, els aleshores populars actors, representaven aquest drama en un casino de barriada, i en el moment de cremar la lletra, l'actriu s'adona que en el decorat no hi ha cap escalfa-panxes i, per tal de salvar la situació, la fa bocins.

Entra l'actor, veu els paperets i, amb tota naturalitat, exclama:

—Quina fortor se sent de paper esqueixat!

Manresa. - Visió de l'any 1670.

La comarca del Bages

La comarca del Bages, que molts tan impròpiament anomenen Comarca de Manresa, o Pla de Bages, és la comarca natural de Catalunya, que es troba situada al centre de la mateixa, i que té per límits: al Nord, el Berguedà; al S., la comarca d'Anoia i la del Baix Llobregat; a l'E., el Vallès i l'Osona; i, a l'O., el Solsonès i l'Anoia.

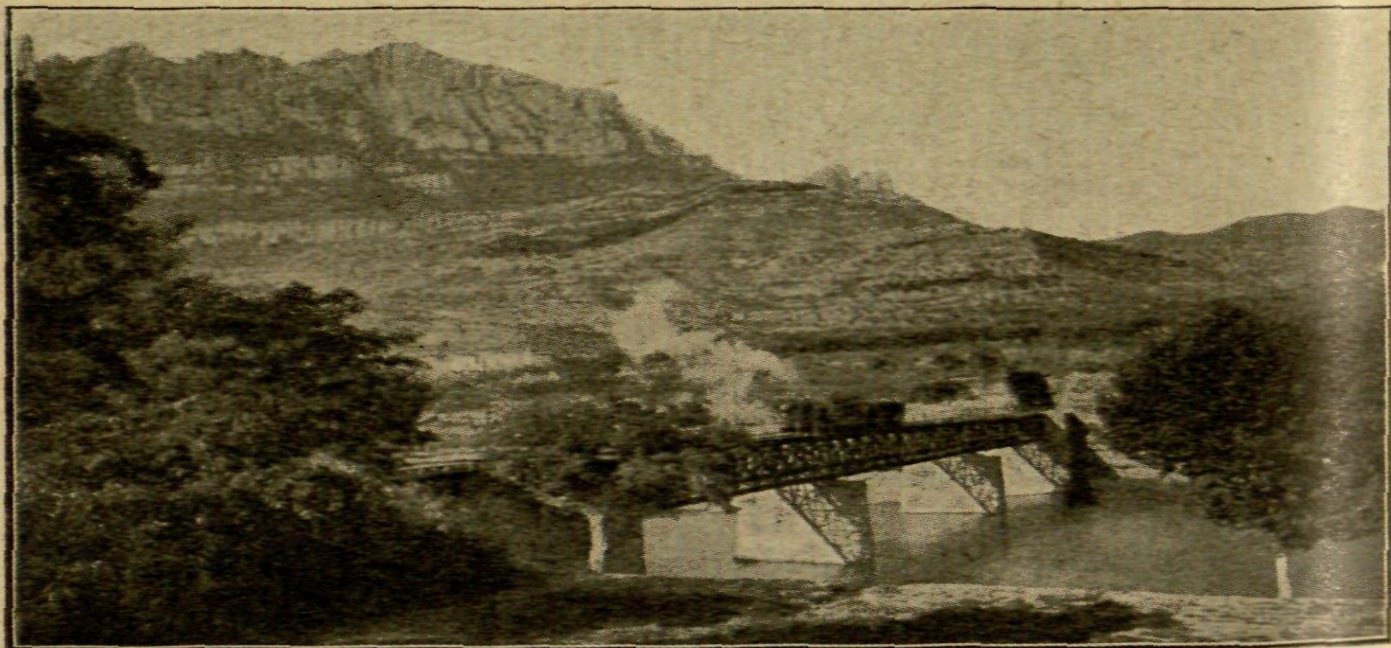
Envolten el Bages una sèrie de muntanyes, que vénen a constituir els seus límits naturals, i són: les serres de Castelltallat, Grau, coll de Gosem, i la Guàrdia, per la part de Ponent; la muntanya de Montserrat, pel migjorn; les serralades del Montcau, Granera, Calders, Oló i Avinyó, per la part de Llevant; i les serres de Serrateix, Castelladral i Súria, per la part de Tramuntana.

La superfície de la comarca, es considerava, abans, en 1.150 kilòmetres quadrats, si bé amb la nova divisió territorial de Catalunya, s'ha vist **un** xic augmentada dita superfície.

Aquesta, està creuada en totes direccions per serralades, muntanyes i collets de segon ordre, que

formen delicioses valls, extenses planúries i nombrosos planells; bona mostra en són, la Vallformosa, Vallhonestà, Vall dels Horts, Vall del Grané; els plans de Fals, de Castellfollit del Boix, d'Artés, de la Bauma i el Pla de Bages.

Dintre els seus límits, té lloc la confluència dels rius Llobregat i Cardener; afluents del primer, són, dintre del Bages, els rius Gavarresa i Calders, i les rieres de Cornet, Riudor, Talamanca i Mura; i, del

El riu Llobregat al peu de Montserrat. - El popular *cremallera* pel pont prou conegut.

Cardener, les rieres de Coaner, Fonollosa, Rajadell, Guardiola-Cornet, Tordell i Bellver.

La capital del Bages és Manresa, amb 31.239 habitants, una de les primeres ciutats de Catalunya, la qual, en el transcurs dels darrers anys, ha anat millorant en forma progressiva, havent estat augmentada la seva importància en ésser-li atorgada rescentment la capitalitat de la setena Vegueria; amb això, junt amb llur magnífica situació geogràfica, que fa que sigui la clau del Nord de Catalunya, hom comprendrà ràpidament el paper que per al futur li està assignat, no sols a la ciutat, sí que també a tota la comarca.

Constitueixen el Bages, segons la nova estructuració, 35 municipis, que són:

Aguilar de Boixadors	707 hab.	
Artés	2.489	»
Avinyó.	1.643	»
Bages d'En Selves (St. Mateu) .	1.151	»
Balsareny	2.044	»
Calders.	898	»
Callús	1.098	»
Cardona	4.308	»
Castelladral	3.045	»
Castellvell i el Vilar	2.940	»
Castellet de Llobregat (St. Vi- cenç)	3.104	»
Castellfollit del Boix	883	»
Castellgalí.	1.004	»
Castellnou de Bages	229	»
L'Estany	498	»
Fonollosa	1.111	»
Gaià	703	»
Graner del Bages (Santpedor) .	1.835	»
Guardiola de Bages (St. Sal- vador)	746	»
Manresa	31.239	»
Marganell	268	»
Moià	227	»
Monistrol de Calders	750	»
Monistrol de Montserrat	3.199	»
Mura	478	»
Navarcles	2.186	»
Oló (Sta. Maria d'Oló)	1.094	»
Rajadell.	844	»
Riudor de Bages (St. Fruitós de B.)	1.826	»
Rocafort i el Pont de Vilomara.	1.126	»
Sallent.	5.085	»
Sant Feliu Sasserra	701	»
Súria	3.772	»
Talamanca	246	»
Vilatorrada del Cardener (Sant Joan)	1.580	»

D'aquests 35 municipis, els d'Aguilar de Boixadors i Cardona, pertanyien a la comarca del Cardener; l'Estany, Gaià, Moià i Oló, a la del Moianès; i

Sant Feliu Sasserra, al Llussanès; però, en fer-se la nova divisió territorial, foren dissoltes dites comarques, i inclosos els municipis ja descrits a la del Bages.

I, per acabar, sols cal afegir que, dins la comarca del Bages, estan notablement desenvolupades les tres principals fonts de riquesa: agricultura, indústria i comerç, amb l'avantatge de la facilitat per l'intercanvi de productes entre la ciutat i el camp, ja que travessen la comarca gran nombre de vies de comunicació, que no sols posen en contacte els pobles de la mateixa, sinó que els comunica amb la resta de Catalunya.

ANGEL SERVET I MARTÍ.

AFORISMES I PROVERBIS

Qui m'ha lloat més que no calia,
o m'ha enganyat o enganyar-me volia.

Val més matar el diable, que deixar-se matar per ell.
Es com el criat del diable: fa més del que li manen.

Tota persona que s'alaba
no val pas tant com es creu.

Qui té vinya i no té trull, del seu vi no en faci orgull.
Aquell que més s'alaba, no és pas el que més val.

No tindràs parent millor,
que un amic que et tingui amor.

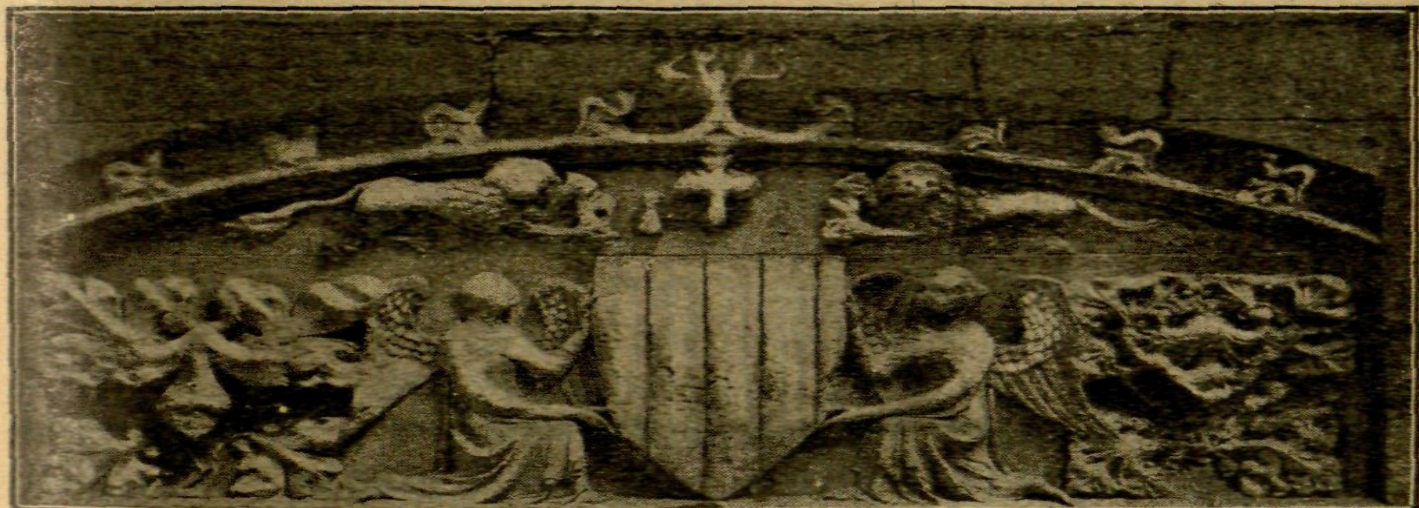
Sardina que el gat ha presa, no la tornarà sencera.

No siguis mai el primer, en dir coses del tercer.

Val més un que té, que cent que esperen.

Qui vol enganyar, fa bona cara.

Ben viure i no treballar, no pot durar.

F E T S H I S T O R I C S

Els Remences

(Acabament)

SEGONA PART

A l'ensem que tot allò ressenyat ocorria, anava fermentant una revolta de caràcter social nascuda del descontent de la classe servil, i més especialment dels «pagesos de remença», els quals volien ésser absolts de la servitud de la gleba.

D'antic —diu la Història de les Revolucions Socials— era intenció dels monarques catalans acabar amb la dura condició de la remença, però aquell desig no era pas desinteressat, ja que, acabant-ho, la Corona, podria gaudir d'indemnitzacions que engruixirien el tresor reial. Joan I ho intentà sense resultats; Na Maria, muller i lloctinent d'Alfons V «El Magnànim», demanà l'ajut del Papa per a portar-ho també a terme, i fins i tot Joan II promulgà, essent lloctinent del seu germà Alfons V, una pragmàtica concedint autorització als remences per **UJNB** Biblioteca de Catalunya i Hemeroteca General juntar-se i nomenar síndics i procuradors, és a dir, com una mena de sindicat.

El descontent dels camperols contra els nobles catalans fou aprofitat per Joan II i la seva muller,

per atiar els odis a fi de venjar-se de la simpatia que els catalans havien demostrat per Carles de Viana.

Joana Enríquez anà a l'Empordà, fomentà l'odi dels remences contra els nobles catalans, barrejant-hi tota la pagesia que pagava censos i contribucions; va rompre, exercint en 1462, la lloctinença a la nostra terra, amb la Generalitat; féu esclatar la revolució, i foren saquejades les cases nobles...

La Generalitat prengué mesures per a restablir la pau. Mes res no hi valgué la bona voluntat. Joana Enríquez, valent-se d'un camperol català anomenat Jaume Seroli, incrementà la guerra civil, afavorint els interessos reials.

La Generalitat, però, s'assabentà de l'actuació de Joana Enríquez, i sabent també que Joan II s'havia entrevistat amb Lluís XI, de França, el qual havia demanat els comtats de Rosselló i Cerdanya per ajudar-lo militarment, aixecà un exèrcit per a imposar la Lleï per les armes.

Els remences, convençuts que tenien l'ajut reial, es posaren resoltament contra la noblesa i nomenaren cap, a Francesc de Verntallat, fill de Sant Privat de Bas (Girona), conegut per «Capità de les Muntanyes», el qual aconseguí tanta nomenada, que els remences eren coneguts per «verntallats».

L'exèrcit de la Generalitat, sota el comandament del comte de Pallars, sortí de Barcelona el 29 de maig del 1462, i després d'obligar a Verntallat a fugir, vencé els remences, i assetjà Girona on es trobava Joana Enríquez, la qual pogué salvar-se'n, gràcies a l'ajut de França, ajut que obligà Pallars a retirar-se a Hostalric.

Un mes després, Joan II s'endinsà a Catalunya, conquerint Alfarràs, Balaguer i Tàrrrega, i derrotant la noblesa a Rubinat. Els catalans declararen a Joan II i muller, enemics de Catalunya i oferiren la corona catalana a Enric IV de Castella, el qual l'acceptà, reproduint-se la lluita més intensament. Però com que el rei de França pretenia el Rosselló i la Cerdanya, aquest influí prop del rei de Castella, i el monarca refusà la corona.

No s'acobardiren els nobles catalans per la deserció d'Enric IV, i escolliren per rei a l'Infant don

Pere, conestable de Portugal, nèt, per part de la seva mare, de Jaume el «Malhaurat», pretendent a la corona d'Aragó, el qual l'acceptà, i va jurar el nou càrrec a Barcelona, en març del 1464.

Però el 29 de juny del 1466, Pere de Portugal morí. El rei Joan II approfita l'avinentesa i s'apoderà de Tortosa, mes la Generalitat va oferir la corona a Renat d'Anjou, comte de Provença. Aquest nomenà lloctinent el seu fill Joan, duc de Lorena i Calàbria.

Joan II, a despit de trobar-se gairebé orb a conseqüència d'unes catarates, desenvolupà gran activitat, concertant amb els reis d'Anglaterra i Nàpols, i amb els ducs de Saboia i Milà, una aliança contra la casa d'Anjou. D'altra part, Joana Enríquez, donà proves d'energia suplint el seu marit, fins que una ràpida malaltia la matà, en 1468.

Joan II, malgrat tenir 70 anys, es féu operar de la vista, recobrant-la, i tornà a la palestra, ja que Joan de Lorena, després d'haver concentrat a l'Empordà un gros exèrcit, entrà a Girona.

Però la sort no acompanyava els catalans, i Joan de Lorena morí en les darreries de l'any 1470 d'un atac d'apoplegia.

Des d'aquell moment Joan II s'afiançà, i començà una campanya per l'Empordà, conquerint Roses, Girona, Perelada i successivament Granollers i Montserrat, i finalment, després de dos mesos de setge, entrà a Barcelona el 17 d'octubre del 1472. Durant aquella guerra, la majoria dels remences lluitaren al costat del poder reial acabdillats per Francesc de Verntallat dit «El Capità de les Muntanyes», el qual fou promogut, per Joan II, al títol de Baró d'Hostoles, i rebé, a més: castells, feus i terres amb plena jurisdicció civil i criminal.

Tota aquella lluita no serví de res als remences, ja que si bé el sobirà Joan II anul·là la servitud, sorgiren dubtes i qüestions vers quina havia d'ésser l'autoritat encarregada de fer complir la nova llei, passant el temps sense haver estat posada a la pràctica.

Mort Joan II l'any 1479, el succeí el seu fill Ferran II, casat amb Isabel de Castella (parella coneguda pels «Reis Catòlics»), i els remences es sublevaren novament, en 1484.

Aquesta vegada llur cabdill era Pere Joan Sala. Volien que els mals usos i àdhuc els censos i prestacions dels pagesos fossin abolits, sense pagar res en canvi; tingueren, sí, alguns èxits, però havent entrat dins el territori del protectorat de Barcelona, s'alçà la capital catalana amb el sometent i al crit de «via fora!», derrotant les forces barcelonines els remences a Llerona i a Granollers. Allí caigué presoner Pere Joan Sala, el qual fou penjat i esquarterat a Barcelona, en 1485.

El plet dels remences s'acabà amb la sentència de Ferran II. S'havien entaulat negociacions a Llinàs entre els representants camperols, els de la Generalitat i els del virrei. Es puntualitzaren les negociacions i foren trameses al rei Ferran II, al Monestir de Guadalupe (Càceres), el qual dictà la sentència arbitral, en 1486, abolint els mals usos, i declarant que els pagesos eren perpètuament lliures, i prohibí també que en el successiu es pactés servitud per evitar que pogués renéixer el jou. Es privava també als nobles de la jurisdicció criminal damunt els pagesos.

I d'aquella manera s'acabà el plet dels remences, que tingué una durada de vint-i-vuit anys, anys de lluita i sang a profit del poder reial, ja que la famosa sentència arbitral de Ferran II venia a ésser un resum de les disposicions que vint-i-cinc anys abans havia proposat la Diputació General de Catalunya.

I encara hem de tenir en compte que la sentència de Ferran II decepcionà els remences, car ells volien conquerir la llibertat sense pagar cap retribució monetària, i Ferran II establí que regiria un preu per aquella llibertat, import que engruixiria les arque reials, cosa que, anys a venir, promogué petits disturbis.

* * *

Les efemèrides barcelonines porten algunes dades curioses que reproduïm, per tal de deixar totalment enllestit aquest article, en sentit històric. Diuen així:

27 juny 1458 = Mor a Nàpols, Alfons V «El Magnànim».

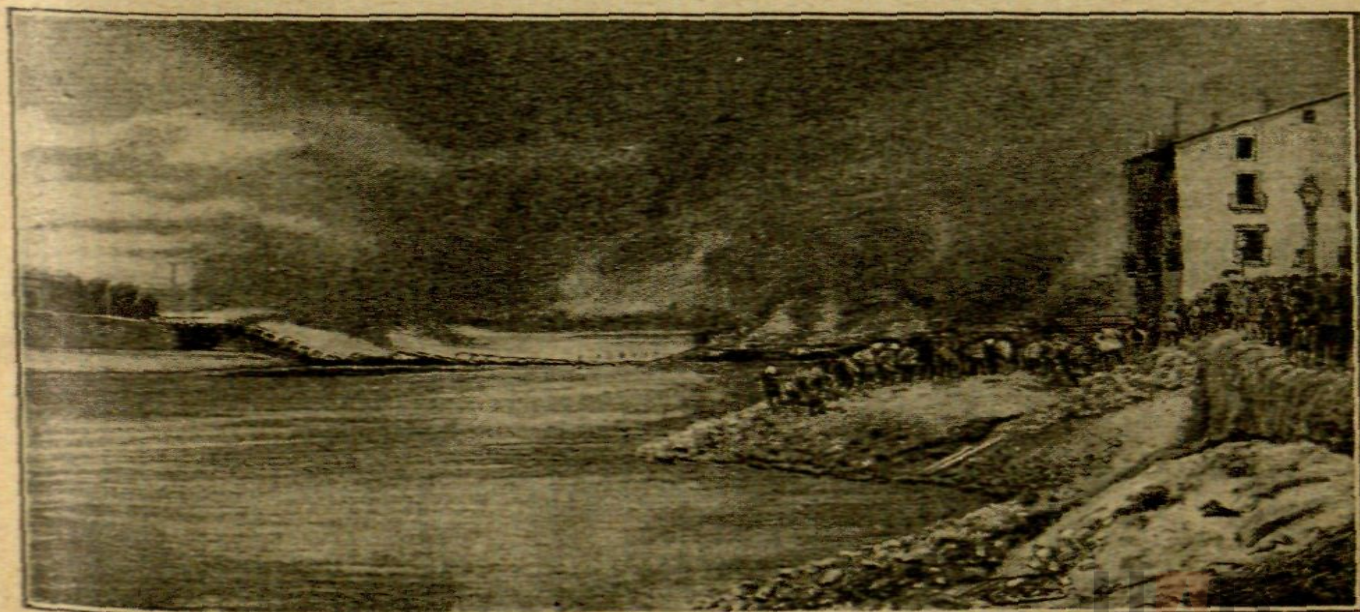
21 juny 1461 = De Vilafranca arriben a Barcelona els missatgers de la reina Joana Enríquez, amb la notícia que ella, com a procuradora del seu espòs Joan II, havia signat la concòrdia amb Carles de Viana i amb Catalunya. Van haver-hi grans festes.

27 d'agost 1466 = Surten cap a Sicília els missatgers de la ciutat, per assabentar Renat d'Anjou que els catalans l'havien escollit Comte de Barcelona.

28 d'octubre 1473 = Joan II d'Aragó, després de derrotar els francesos a Perpinyà, entra triomfalment a Barcelona, sentat en el soli d'argent daurat que es féu servir a la Seu de Barcelona per portar-hi la Custòdia el dia de la Processó del Corpus.

El fet dels «remences» o dels «pagesos de la gleba» és, dins la Història de Catalunya, un dels fets gloriosos ocorreguts per les reivindicacions dels homes i de les terres...

RAMON BOTEY I OROBITG.
(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

Tortosa. - Incendi del pont de barques, el dia 4 de juliol de 1892.

GEOGRAFIA FOLKLORICA

Corrandes i Aforística Popular Vallesana

LA saviesa popular, dintre l'aforística i la corrandes, es presenta amb tot un conjunt de dites, formuletes o cançons de totes menes, que fan referència a un sens fi de coses, sempre amb un sentit o altre, trobant-hi en elles una rica diversitat.

* * *

Com que sempre plau fer elogis del que hom estima, així, doncs, començaré, primer, per descriure aquests:

1. *Com el Vallès, no hi ha res.*
2. *Al Vallès, tot hi és.*

Altra variant:

3. *Al Vallès tot hi és,
i a Marina tot s'inclina.*

Si hem exposat la comarca, bé val la pena fer algunes indicacions que fan referència als pobles, com:

4. *A Sant Celoni, venen oli,
i a Palou, venen la sal,
i a Sant Esteve, el vinagre
per amanir l'ensiam.*
5. *A Sant Celoni, venen oli;
a Cardona, venen sal;
a Sant Feliu, el vinagre
i a Caldes, fan l'ensiam.*

D'aquestes corrandes descrites posaré a continuació els noms complerts dels pobles, com són: Sant Julià de Palou, Sant Esteve de Palautordera, Sant Feliu de Codines, i Caldes de Montbui.

6. *Santa Eulàlia de Ronsana,
voltada de presseguers,
els fadrins no fan ballades
perquè no tenen diners.*

Entre els pobles, i principalment entre els veïns, acostumen haver-hi certes malvolences; així ho deixen entreveure aquests:

7. *A Sant Fost
es tanquen al rebost.*

Es refereix a Sant Fost de Campcentelles.

8. *Granollers,
és l'esparver del Vallès.*

perquè acapara o reté tot el dels pobles veïns.

9. *A Montmeló,
carbassots.*

es diu segurament per la riquesa que hi ha en el seu terme en regadiu per les aigües del Congost i del Mogent; motiu, això, també, per les collites de carabasses.

10. *A Terrassa, són italians;
van calar foc a l'església
per cremar la barba als sants.*

això és degut a la crema d'unes imatges de l'església, deixant-ho entreveure en aquests altres:

11. *A Terrassa mala raça,
la meitat en són jueus;
a Esparraguera, són dimonis,
i a Olesa, bona gent.*

I també:

12. *A Terrassa, mala raça;
a Sabadell, mala pell.*

Altra variant:

13. *A Terrassa, mala raça;
a Sabadell, mala pell
i a Granollers, us prenen els diners.*

Com així mateix:

14. *A Terrassa, mala raça,
la meitat en són jueus;
a Sabadell, són gitanos
i a Sant Llorenç, bona pell.*

Aquest últim vers es refereix al poble de Sant Llorenç Savall; i en el penúltim s'aplica perquè en 1391 es canvià el patró de la parròquia, Sant Salvador, pel de Sant Feliu, africà.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ.
(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

(Seguirà).

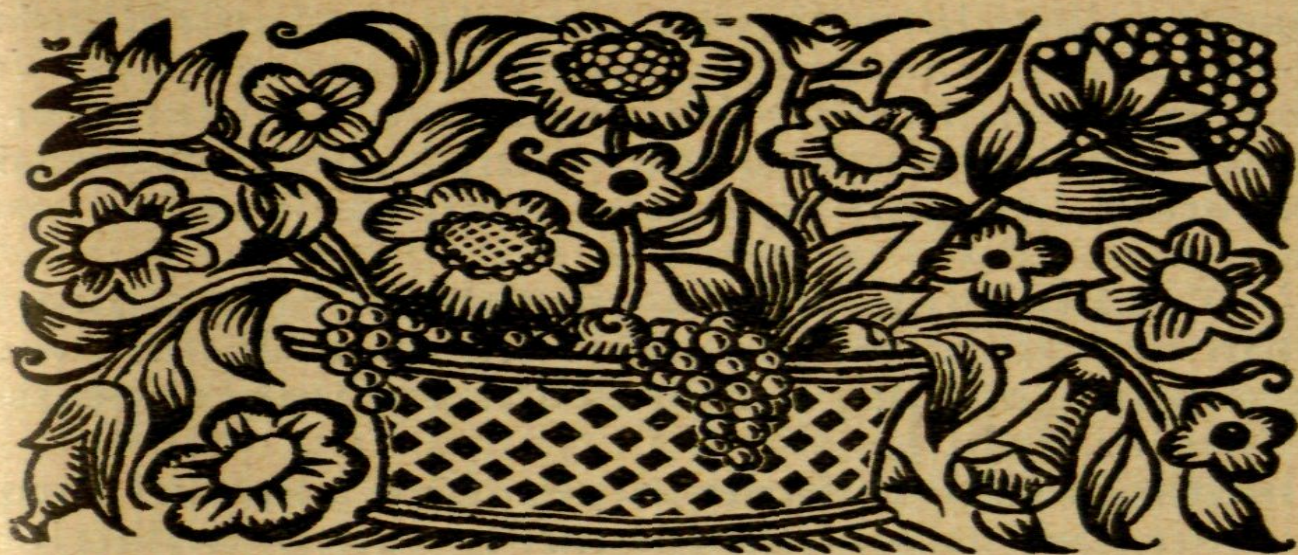

Nota històrica

El rei Jaume d'Aragó, en 1243, concedeix als jueus de Perpinyà el terreny per establir-s'hi, anomenat Call o Jueria.

Els jueus de Puigcerdà, Cerdanya i Rosselló pertanyien a l'Aljama de Perpinyà. Consten diferents privilegis de Jaume I als jueus de Perpinyà en l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

El primer document en què es troben els jueus a Puigcerdà és de 19 de juliol del 1264.

CONTES VELLs... FORJATS DE NOU

Princeseta Bellaneu, la bondadosa

No el cregueu, damisel·la Eugènia, al poble. Les seves paraules elogiant la meva conducta, lloant el meu procedir, són extremadament exagerades.

—No obstant, i permeteu que us interrompi, ell ha afegit darrera el vostre nom un bonic, tan bonic com encertat i atinat, qualificatiu. Us anomena: Princeseta Bellaneu, la bondadosa.

—Què hi puc fer jo, pobra de mi, si m'han volgut batejar novament. El cert és, però, que no en sóc mereixedora d'aquesta distinció amb la qual els meus súbdits pretenen honorar-me.

—Ningú, absolutament ningú, ni un sol ciutadà, és enemic vostre. Ben clar ho demostra el fet de no haver-hi cap protesta; de no registrar-se ni el més insignificant acte de rebel·lió, d'insubordinació. Per altra part, els milers d'adhesions rebudes aquests darrers dies vénen a confirmar les meves paraules...

—A ben segur que si cerquéssiu minuciosament, en trobaríeu uns quants centenars de persones que

miren amb mals ulls la meva obra. Adhuc que la censuren, que la critiquen, que la troben ridícula...

—No parleu així, Princeseta. Us prego que vulgueu veure la realitat, la vertadera realitat. Per lo pietosa i bona que sou, com també per lo compasiva i generosa, és per aquestes qualitats que el vostre poble us estima i venera.

—Em limito, només, a complir el meu deure. Es ell qui a tothora m'aconsella i em guia fent-me veure el que convé al país, el que és absolutament necessari als seus habitants.

—Doncs és precisament per això mateix, perquè els moradors de les vostres terres veuen la lleialtat i honradesa del vostre procedir, tal vegada perquè han constatat la sinceritat amb què porteu a cap la vostra actuació, que us volen i aprecien molt més del que us penseu.

—Si així és, els resto pregonament agraïda i reconeguda. El meu desig, però, és el d'exterminar, mitjançant paraules raonables i convincents, les llengües que, degut a falses enraonies i comentaris mal interpretats, malparlen de la meva obra.

—Em sembla que no val la pena, i perdoneu si goso contradir-vos d'esmerçar un temps a profit d'una colla d'incapacitats, d'ignorants, de desagraïts, que, imbuïts per les doctrines d'un miserable perdulari contrari al vostre regnat per conveniència i que sols busca campar-se-la a l'esquena d'uns quants babaus, tanta malvolença us tenen.

—Tanmateix, damisel·la Eugènia, em dol constatar la manca de veritat en les vostres paraules. Suara fa un moment em dèieu que ningú, absolutament ningú, ni un sol ciutadà, no m'era enemic. Com és, doncs, que ara sou vós mateixa qui ve a confirmar les meves temences?

—Princesa...!

—Tot no ha estat més que una mentida pietosa, veritat? Per amargues que siguin les veritats, no vull que me les feu ignorar.

—Perdó, Princesa. Us prometo no reincidir. Vulgueu veure, només, l'afany que m'esperonava al mentir. D'ara en avant acataré les vostres disposicions.

—No parlem més d'aquest assumpte. Heu dit, si no recordo malament, que aquesta munió de gent d'idees contràries al meu govern és capitanejada per un home. Doncs bé, jo vull parlar amb ell. Digueu-me on es troba, quina és la seva casa... Seré jo mateixa qui l'anirà a cercar, qui li demanarà ésser atesa. Una vegada davant seu, li parlaré de la millor manera que sàpiga, procurant fer-li veure la veritat.

—Vós, Princesa, entrareu en aquell catau infecte d'insanes passions, infeccionat tothora per paraules incoherents, corrupte de blasfèmies, pestilent de vici? Perquè a n'en Jaumot no el trobareu pas enlloc més que allà, a la taverna d'en «Cascall»...

—Tanmateix, tot i el meu ferm propòsit de parlar-li allí on el pugui trobar, sigui on sigui, reconec que em fóra quelcom violent traspassar la porta d'aquell antre de vici i corrupció. Per tant, no em queda altre remei que estar a l'espectativa per a poder-lo trobar a casa seva.

—Evidentment. Encara que un xic difícil d'aconseguir ben aviat l'entrevista en qüestió, és aquest l'únic recurs per a resoldre el que us proposeu...

—Si la memòria no m'és infidel, crec haver sentit dir que fa tres mesos enviduà. Ho sabeu, vós, potser?

—Certament, així és. El seu caràcter bon tros extravagant, unit amb son procedir inaguantable, anaren corsecant poc a poc la bona de la seva muller, per a qui no servava ni un brí d'amorós afecte. Això i els continus mals tractes acompanyats de grolleries, la portaren al fossar. Llàstima del fill que ha quedat...

—Té un fill? Gaire gran?

—Si no m'erro, deu comptar uns tretze anys. Va per aquests encontorns pidolant a la gent compassiva i generosa...

—Pobret!

—... una almoina que, en arribar a casa, ha de lliurar al seu pare. L'home mai no resta complagut. Si la recollida ha estat escassa, el tusta de mala manera fent-lo anar a dormir sense menjar. Si ha estat abundosa, el recrimina perquè no ha *treballat* més, perquè ha *operat* tan poc. I tot això amb paraules dures, grolleres, dites cridant i amb mala forma.

—Em sembla estrany que dins el meu reialme

pugui haver-hi persona tan desconsiderada. No per això deixaré d'entrevistar-m'hi. Al contrari. Ara més que mai procuraré fer-me'l meu, i amb ell tots els que el segueixen. Els antecedents que m'heu donat d'aquest individu, apar talment que m'esperonin, encoratjant-me a començar, el més aviat possible, la lluita.

—Em plauria moltíssim, princesa, poder-vos ésser útil en aquesta difícil tasca. Molt m'agradaria que volguéssiu accedir al meu desig, acceptant els meus serveis.

—Admesos, doncs, damisel·la Eugènia.

—A la vostra disposició, Princeseta Bellaneu. Maneu-me.—JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

(Continuarà).

Pintura d'En Laureà Graell.

Prensa Barcelonina Vuitcentista

III

Any 1842

EL REPUBLICANO. — El mes de març del 1841, fou nomenat per les Corts espanyoles, regent d'Espanya, En Baldomer Espartero, causant aquest nomenament molt disgust entre els partits avançats de Catalunya, especialment el partit republicà, el qual, amb l'objecte de portar a cap una forta campanya d'agitació contra el nomenament del Regent, va fundar el periòdic «El Republicano», la direcció del qual va ésser encarregada a Joan Manuel Carsy, ex-oficial de l'exèrcit, essent-ne redactors Francesc de P. Cuello, Abdó Terrades, Joan Rovira i Ignasi Torrents.

«El Republicano» tingué dues etapes en la seva publicació; en la primera, que començà el dia 22 de juny del 1842, va aparèixer com a «hoja volante», amb 4 pàgines de text, a 3 columnes, format 332 X 230 mil·límetres. La capçalera, que anava il·lustrada, portava després del títol «El Republicano», el subtítol «que quiere menos contribuciones y más libertad». Estava estampat a la impremta de F Garriga, i el número solt era venut al preu de 6 quartos. Més endavant aquesta fulla va sortir suprimint el títol i només com a «hoja volante», amb el següent comentari: «...protestamos que este impreso sale sin nombre; y que por publicarse sin haber adoptado previamente título alguno, no puede calificarse de periódico. Art. 2.º, ley de 15 de marzo de 1837».

Aquesta fulla estava escrita en castellà, encara que de tant en tant publicava algun text en català. En les seves pàgines va publicar-se el famós himne «La campana sona», que assolí extraordinària popularitat, original d'Abdó Terrades, i del qual són les següents estrofes:

Ja la campana sona,
Lo canó ja retrona...
¡Anem, anem, republicans, anem!
¡A la victòria anem!

I

Ja és arribat lo dia
Qu'el poble tant volia;
Fugiu, tirants, lo poble vol ser rey.
Ja la campana sona...

XII

Lo delme, la gabella,
Lo dret de la portella,
No, jornalers, may més no pagarem.
Ja la campana sona...

* * *

La segona etapa de «El Republicano», començà el dia 1 d'octubre del mateix any 1842, aquesta vegada com a periòdic. Sortia tres vegades a la setmana: dilluns, dimecres i dissabte. Constava de 4 pàgines, a 3 columnes, tamany 370 X 235 mil·límetres. Els preus de subscripció eren els següents: a Barcelona, 8 rals el mes; 22 rals trimestre; a fora, 10 i 28 rals, respectivament. Portava el subtítol «Periódico del Pueblo», i l'editor responsable era en Josep Viladoms. La impremta on s'estampava era la de Narcís Vallés; des del número 9, impremta «El Republicano». La Redacció i Administració estaven instal·lades al carrer de la Unió, número 19.

Els articles que apareixien en les pàgines de «El Republicano» estaven escrits en tons molt exaltats i amb forts atacs i insults contra les altes autoritats de

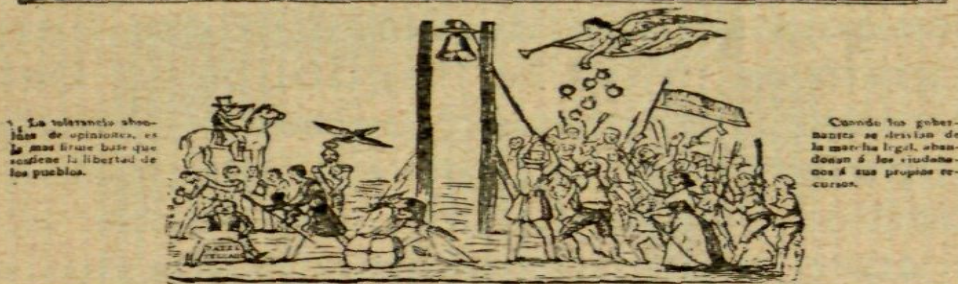
la nació, aconseguint la redacció, amb la seva campanya, que aquest periòdic arribés a convertir-se en un ídol del poble.

Precedí l'aparició del primer número de «El Republicano» un prospecte anunciador, la capçalera i el text del qual foren denunciats a instància del cap superior polític de la «província» de Barcelona,

MIÉRCOLES 22 JUNIO 1832.

HOJA VOLANTE.

6 CUARTOS

La tolerancia abor-
da de opiniones es
la mas firme base que
sustenta la libertad de
los pueblos.

Quando los gobier-
nantes se desvian de
la marcha legal, aban-
donan á los ciudadanos
á sus propios re-
cursos.

EL REPUBLICANO

que quiere menos contribuciones y mas libertad.

BARCELONA 22 DE JUNIO.

Después que nuestro hermano Terra-
no, en su errandía con un episcopiza-
do, estaría mejor empleado con-
tra Felipe y sus bandidos, solo muy de
tarde en tarde levanta su voz, la hoja
republicana de Barcelona.

Nuestros amigos de las provincias lo
extrañaban y también los de esta capi-
tal. Pero desvanecidos ya los obstáculos
que lo impedían, vamos desde hoy á
tocar con brío, la defensa de los prin-
cípios democráticos y á trabajar con an-
gustia en manifestar al pueblo los ma-
les y las desgracias de que es deudor á
un gobierno inhábil y desorganizado,
enemigo de la verdadera libertad, e im-
potente para proporcionar el menor be-
neficio al pobre pueblo. En tan noble
demanda daremos muestras del mismo
brío, del mismo arrojo que en todos
tiempos y en todas partes ha sido el ca-
racter de los republicanos. Dirémos á las
cosas su nombre propio, calificaremos á
los hombres públicos con toda la dure-
za que merecen su bastarda, ó les rendi-
remos el debido homenaje que merez-
can sus virtudes; arrostraremos al con-
tra de la cólera del poder, y flairemos en la
tolerancia de nuestro jurado, solo su la-
bo podrá impugnarlo silenciosamente.

Los recientes y escandalosos sucesos
de estos días exigían también que el eco
republicano se hiciese sentir majestoso
y sonoro como conviene para referir los
hechos y comentarios del modo que se
merecen. Nosotros lo haremos así, y
nuestras palabras no podrán menos de
convenir á los hombres imparciales y
desengañar á los ilusos. Esos seguirán
repetiendo la necesidad de que tenemos
buen corazón pero mala cabeza; repeti-
rán que si no estamos vendidos al es-
tranjero, servimos á lo menos indirecta-
mente á sus planes de despotismo y res-
tauración; pero todas estas farsas no val-
drán para que calleemos y ahoguemos en
nuestro pecho la santa cólera que excita
el espectáculo de las desgracias del pue-
blo; ni tampoco lo consentiría la atroz
persecución de que en todas partes so-
mos objeto, gracias á los santones y á esos
liberales de circunstancia que con es-
cándalo de los hombres de bien figuran
en la escena política.

Vamos pues á empezar nuestra tarea,
á defender nuestros principios y á acre-
ditar con hechos palpables cuan insufi-
cientes son las cosas y los hombres del
día para proporcionar al pueblo español
la paz, la libertad y el buen gobierno
que tantos años hace busca y no encon-
tra, ni encontrará, por que su salvación
reside solo en el triunfo de los prin-
cípios democráticos, en el establecimiento
de una República fraternal que consilie
todos los intereses provinciales, que so-
foque todas las ambiciones, y que no re-
conozca otra máxima fundamental que
la soberanía del pueblo.

En la hoja siguiente verán nues-
tros lectores la marcha industrial
que nos proponemos seguir.

Con sumo placer insertamos los dos
autos provechidos en el sumario instrui-
do contra los beneméritos ciudadanos
Juan Rovira, Francisco de Paula Cuel-
lo, é Ignacio Torrents, por suponerse,
que en la noche del 43 cantaron cancio-
nes subversivas por la Rambla de esta
ciudad. La sola lectura del auto pronun-
ciado por el juez de primera instancia,
es sobradamente suficiente para conven-
cernos de que el Alcalde constitucional no
procedió con la imparcialidad que debe
guiar á las autoridades en los actos de
administración de justicia.

Cegado el Alcalde Freixas por el es-
píritu de partido, redujo á detención in-
comunicados á los supuestos reos y para
mejor aliento, bajo un falso pretexto,
mandó conducirlos á la cárcel pública,
como si fueran unos asesinos. Ese mani-
fiesto abuso de autoridad llenó de in-
dignación hasta á los mismos corifeos de

i havent estat absoluta la Redacció pel Jurat, el qual
va considerar que no hi havia lloc a formar procés,
la Redacció va burlar-se de l'autoritat civil, amb els
versos que copiem a continuació:

«Bien haces, Guitarrilla,
Bien haces en denunciar
Escritos que las verdades
Han sabido proclamar;
Pero los libres Jurados
Absuelven, que es un primor,
Los párrafos que denuncia
Tu maldad y tu furor».

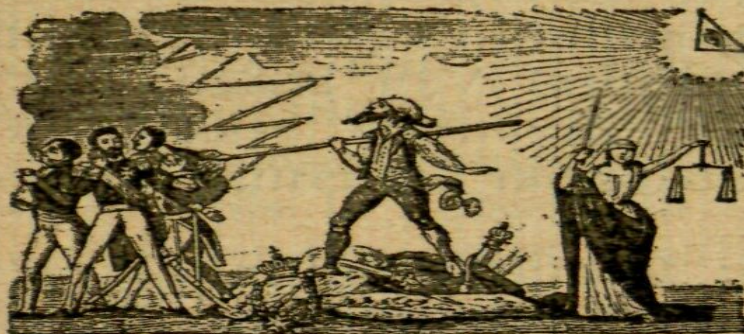
Per tal que els nostres lectors tinguin una idea de l'ideal polític que defensava aquest periòdic i de l'estil literari amb què l'exposava, copièm un fragment del cèlebre «Plan de revolución», escrit per Abdó Terrades, el qual, amb els seus escrits, que es distingien per ésser molt exaltats, aconseguí que el poble demostrés llur entusiasme llançant-se al carrer i ocasionant un sagnant episodi de la història de la nostra ciutat: «Plan de revolución. Cuando el pueblo quiera conquistar sus derechos, debe empuñar las armas al grito de ¡Viva la República...! Debe apoderarse de todas las plazas fuertes y amalgamar la fuerza popular con la del ejército fiel al pueblo. A los caudillos que le dirijan, sólo debe obedecerlos mientras dure la insurrección y fusilarlos si quieren dejar en ejercicio alguna autoridad del régimen actual... El pueblo permanecerá con las armas en la mano, pronto a servirse de ellas si sus mandatarios no respetan aquellos principios. De este modo, el pueblo por sí mismo, puede hacer la revolución, sin dejarla en manos de corifeos ambiciosos que le estafen». Aquest article anava signat amb les inicials A. T., que corresponien a les d'Abdó Terrades.

La Redacció de «El Republicano» va presentar als seus lectors, en el segon número del periòdic, el seu programa polític, que era el mateix ideari del partit republicà català, que llavors acabava d'ésser fundat; una de les principals consignes fou instaurar a Espanya la República Federal, per ésser «gobierno de la tolerancia, de la justicia y fundado sobre leyes que ha producido la Naturaleza misma para la felicidad y bienestar del género humano».

A conseqüència de la violència amb què estaven escrits la major part dels articles publicats en les pàgines de «El Republicano», la majoria dels números eren denunciats a les poques hores d'haver vist la llum; publicava, a més dels articles polítics, poesies satíriques, que en ésser conegudes per la policia, aquesta recollia les edicions, i això, que passava, com hem dit, amb gairebé tots els números, també succeïa amb els «suplements» que de tant en tant, publicava aquest periòdic.

La campanya d'agitació promoguda per «El Repu-

blicano», portà com a conseqüència, la bullanga que esclatà a Barcelona la matinada del dia 13 de novembre del 1842. El motiu fou insignificant; les conseqüències, doloroses. L'indicat dia, en el qual la ciutat estava en plena efervescència electoral, els empleats de consums de servei al Portal de l'Angel, en proposar-se registrar a un home del poble, aquest va

EL REPUBLICANO.

PERIÓDICO DEL PUEBLO

Se publica en Barcelona á 8 rs. mensuales y 25 por tres meses. Remítase el pago de los señores suscritores en esta Redacción sita en la calle de la Unión número 14. En las provincias á 10 rs. por un año y 25 por tres meses. En Madrid en la Redacción del Periódico y de la Gaceta; y en los demás puntos en todas las administraciones del reino. Este periódico sale tres veces á la semana, los lunes, miércoles y sábados.

NÚM. 4.

SÁBADO 6 DE OCTUBRE DE 1842.

EL REPUBLICANO.

BARCELONA 7 DE OCTUBRE.

El „Constitucional“ periódico de la pandilla dominante, en su número del martes anterior se digna ocuparse de nosotros; nos hace un pequeño cumplido; pero con tan poca gracia, que nos vemos obligados á rechazarlo.

Viene á dudar primeramente, de si propagaremos los principios democráticos huyendo de las personalidades y de los insultos: hemos prometido que así lo haríamos y tenemos el suficiente carácter para cumplir lo que ofrecemos. Deponga el „Constitucional“ toda duda, y esté seguro de que nunca descendemos al terreno de las personalidades: esté seguro de que en el „Republicano“ no se verán jamás los miserables escándalos que han sido teatro varias veces las columnas del „Constitucional“ pero

siempre entendiéndose que no por esto dejaremos de recoger el guante si fuéridamente se nos arroja.

Añade en seguida nuestro colega que se ha hecho un „deber“ de sostener la Constitución del 37 y que predica la bondad de las instituciones democráticas sin llamarse por eso Republicano. Aquí hallamos nosotros una contradicción, y contradicción muy notable.

Que el Constitucional defienda la Constitución del 37 porque la crea ser conveniente al Pueblo Español, ya porque reuna á su entender mas partidarios, ó porque sea la bandera que proporcione mas suscritores, bien lo entendemos; pero que se atreva á decir que predica la bondad de las instituciones republicanas quien se ha comprometido y se ha hecho un „deber“ como el mismo dice, de sostener la mezquina Constitución Monárquica de 1837, no lo pasamos.

Corresponda en buen hora el Constitucional á su título: apure su inge-

nio en defender esta forma bastarda que por irritación se llama representativa, sostenga por fin el partido que nos cuenta le tenga pero no diga que predica la bondad de las instituciones republicanas.

Nosotros democratas por principios, por convicción, y que en pertenecer á este partido nos gloriamos, nos enorgullemos con el nombre de republicanos seguros de que solo estas instituciones, podrán salvar á nuestra desolada Patria de las envilecidas manos de los Santones que hoy rigen el timón del Estado y que á la sombra de esta constitucion que nuestro colega pargona, tratan de sumirnos en la mas vergonzosa y degradante obceción.

Como ninguna especulacion calculada nos guía, sino el bien del mayor número, trabajamos para el pueblo, nos consagramos al bien estar y felicidad del pueblo y con entera fe en nuestras creencias, sacrificaremos hasta nuestras vidas por el pueblo.

resistir-se, i es van posar al seu favor molts d'altres, produint aquest fet una gran alarma que va escampar-se per tota la ciutat. Els republicans, aprofitant aquest episodi, excitaren el poble a prendre les armes, reunint una gran gentada que va dirigir-se a la Plaça de Sant Jaume. L'autoritat ordenà que fossin empresonats el director i redactors de «El Republicano», per considerar-los promotors del motí. Demanada pel poble la llibertat dels empresonats, l'autoritat va negar-la, essent llavors que les campanes de les

esglésies tocaren a sometent. La lluita aviat començà pels carrers, obligant el poble a retirar-se l'exèrcit, quedant els amotinats amos de la ciutat i de les fortaleeses que la guardaven.

Davant el triomf de les armes del poble, en Joan Manuel Carsy, promotor de la revolució, va constituir-se en President de la Junta Revolucionària, junt amb vuit menestrals, els quals, amb llur actuació, conseguiren la capitulació de les tropes de les casernes, proporcionant aquest fet nombroses armes al poble. El general Van Halen, cap de les forces governamentals, davant la resistència del poble, amenaçà bombardejar la ciutat des del castell de Montjuïc.

Continuant la ciutat dominada pels amotinats, el general repetí l'amenaça de bombardejar la ciutat si no es rendien, canviant aleshores l'actitud dels revoltats, els quals abandonaren Carsy i tota la Junta Revolucionària; aquesta es refugià a bord del vaixell francès «Mealefre», ancorat al nostre port.

No obstant aquest fet, al matí següent, dia 3 de desembre, començà a ésser bombardejada la ciutat, sota la direcció del mateix regent Baldomer Espartero, el qual vingué expressament de Madrid per a sufocar la rebel·lió barcelonina. Durant dotze hores va ésser bombardejada la ciutat, havent caigut damunt Barcelona, en aquell espai de temps, 1.014 projectils, els quals causaren nombroses víctimes i l'enrunament de més de 400 edificis, dels quals sofrí greus desperfectes el Saló de Cent de la Casa de la Ciutat.

Després d'aquests fets històrics que acabem de relatar, no tornà a sortir «El Republicano»; s'havien publicat 18 números, l'últim dels quals portava data del dia 9 de novembre del 1842.

JOAN TORRENT.

Nota històrica

En Pere, el Cerimoniós, concedeix el 8 de juliol del 1383, en la vila de Monçó, el privilegi de poder celebrar Blanes quinze dies de fira, començant el dia 16 de juny de cada any.

Els sistemes de locomoció

En el temps antic i quan no existia el ferrocarril, hi havien les diligències d'en Banyeta (1) que portaven els passatgers d'un poble a l'altre. Barcelona, pels mataronins, era una ciutat llunyana; no semblava sinó que estigués a centes de llegües; el tràfec, com pot suposar-se, entre Mataró i Barcelona era molt reduït: sols la cabuda de la diligència, i prou; el qui no es donava pressa, tenia de quedar-se per l'endemà.

A l'arribar la diligència al Masnou, es solia canviar el joc de cavalls, puix després d'haver fet una trotada de catorze o quinze quilòmetres, calia substituir-los per altres que estessin descansats. Els qui feien qualche encàrrec a l'encarregat de la diligència solien anar a esperar a la carretera, que era l'únic passeig que hi havia a Mataró, i en saber que s'havia complert l'encàrrec, giraven tots contents.

Per la ciutat no transitaven més que carros, pocs, d'algun terrassà ric, i els vehicles de la gent acomodada que solien tenir el seu carabà o bé alguna altra mena de cotxe, i també les tartanes de famílies que, residents als pobles del voltant, baixaven fins a Mataró a fer compres o bé per afers diversos: aquestes tartanes eren sense molles i solien ésser familiars; vuit persones sempre hi cabien, i quan anaven plenes calien dos animals per a tirar-les; eren grans i feixugues.—JOSEP.

(1) Vegi's CURIOSITATS DE CATALUNYA, any I, n.º 36, pàg. 314.

ENDEVINALLA

Sortint de sa casa ell fa el seu camí,
fresquet i suant, tant si és llarg com curt,
tant si és dret com tort i sempre que ell surt
és a casa seva quan arriba al fi.

(*El cargol*).

Entreteniments Instructius

Secció a càrrec de JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ

ACROSTIC

.	A	.	.	.	.
.	U	.	.	.	.
.	T	.	.	.	.
.	O	.	.	.	.
.	R	.	.	.	.
.	S	.	.	.	.
.	T	.	.	.	.
.	E	.	.	.	.
.	A	.	.	.	.
.	T	.	.	.	.
.	R	.	.	.	.
.	A	.	.	.	.
.	L	.	.	.	.
.	S	.	.	.	.

Substituir els punts per lletres de manera que en cada ratlla es llegeixi el cognom d'un autor teatral català.

CONVERSA

—D'on l'has portat, aquest vi, Carles?

—D'allà on tu mateix has dit.

LOGOGRIF NUMERIC

123456789	Polític català.
54743658	D'una sola rima.
1296563	Nom d'home.
125698	Prenda de vestir.
38547	Nom d'home.
3458	Capital.
789	Part del cos.
43	Metall preciós.
3	Consonant.

FUGA DE CONSONANTS

A. .a.e. .o.eu-.i .o..

TARJA

MANEL PLO I JOS

Combinar degudament aquestes lletres, de manera que es llegeixi el nom i cognom d'un celebrat escultor català.

Solucions als "Entreteniments Instructius"

publicats al núm. 58

Acròstic: *Gal, Mer, Gil, Roc, Ruf.*

Fuga de consonants: *El català, de les pedres en treu pa.*

Rombe: *M. Gall, Macià, Llit, A.*

Vaga de vocals: *Memòries sense cistell, té les plantes al clatell.*

Logogrif numèric: *Enamorats.*

Tarja: *El saltiró de la cardina.*

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA